

„Tanítani, nem középiskolás fokon”: a bükkről és a bükkösökről

Bartha Dénes, Csóka György és Mátyás Csaba (szerk.) 2024: A bükk és a bükkösök Magyarországon – Az MTA Erdészeti Tudományos Bizottságának tanulmánykötete IV. Soproni Egyetem Kiadó

Egy latin mondás szerint „*A könyvek sorsa az olvasó képességétől függ*”¹, vagyis a szövegek értelme és hatása az olvasó felkészültségétől, befogadóképességétől és értelmezésétől függ. Ez az üzenet különösen megszívlelendő a mai kor digitális világában, ahol mindenki számára könnyen elérhetőek különféle vélemények, de értelmezésük, befogadásuk nagyban múlik az egyéni kritikai érzéken és műveltségen.

Ebben az információáradatban nyújt a kötet a bükkösök megítélése és felelősségteljes jövőbeni döntések meghozatala kapcsán biztos kapaszkodót azáltal, hogy sokszor a már szinte feledésbe merült elődök tudását szintetizálja a legfrissebb kutatási eredményekkel. A szerzők igyekeztek minden olyan ismeretanyagot közreadni, amely szerepet kaphat a bükk kapcsán, miközben kiemelten építenek a hazánkban elért eredményekre és tapasztalatokra.

Az MTA Erdészeti Tudományos Bizottság kezdeményezésére és annak irányításával fogant meg a monográfia gondolata. 2023. február 15-én, az MTA Erdészeti Tudományos Bizottság soproni ülésén került először „hivatalosan”

szélesebb körben napirendre ez az új, tudományos és gyakorlati jelentőséggel bíró feladat. A fentiekből következően egy közel kétéves vajúdási folyamat eredménye a most kiadásra került „új-született”.

Már a munka kezdetén nyilvánvalóvá vált, hogy ez a vállalkozás túlnő az Erdészeti Tudományos Bizottság hatókörén, így szélesedett egyre tágabbá a szerzői gárda és az általuk képviselt intézmények köre.

Bartha Dénes, az MTA ETB elnöke, egyetemi tanár, Csóka György tudományos tanácsadó és Mátyás Csaba akadémikus szerkesztők egy egyedülálló, 106 főből álló szerzői közösséget irányítva érték el a könyv 2024. évi Magyar Tudomány Ünnepeire időzített megjelenését. A 66 lektor szerepét is szükséges kihangsúlyozni. Széles körben elismert, nagy tapasztalatú szakértők tették teljessé a munkát, vállalva a szakmai áttekintés, véleményezés nem kellően elismert, nem is feltétlenül hálás feladatát.

A Soproni Egyetem Erdőmérnöki Kar, Faipari Mérnöki és Kreatívipari Kar, illetve az Erdészeti Tudományos Intézet szerzőgárdájának munkája adta

a gerincét az egyes fejezeteknek, de ezen túl a Debreceni Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, a HUN-REN Balatoni Limnológiai Kutatóintézet és a HUN-REN Ökológiai Kutatóközpont Ökológiai és Botanikai Intézet és Nemzeti Botanikus Kert munkatársai járultak jelentős mértékben hozzá a könyv megszületéséhez. Mellettük 13 állami erdészeti társaság mérnöki, gyakorlati és kutatói tapasztalata, a Duna–Ipoly és a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság szakembereinek hozzájárulása, a Magyar Természettudományi Múzeum muzeológusainak tudása, valamint egy kormányhivatal, illetve az Agrárminisztérium erdőtervezéssel és az Országos Erdőállomány Adattár elemzésével foglalkozó munkatársai is részt vettek a könyv megírásában. Az Intézmények munkatársain túl magánszemélyek, mint Bertly László egyéni vállalkozó, Laczkó Péter magán-erdőgazdálkodó, Kelemen Géza igazságügyi szakértő, Siller Irén mikológus, Török András nyugalmazott erdőfelügyelő is részt vállaltak a mű összeállításában.

A könyv 10 nagy fejezetre, ezeken belül további, összesen 39, egy-egy adott témát lehetőség szerint teljeskörűen fel dolgozó és ezért önmagában is olvasha-

¹ Terentianus Maurus, Kr. u. 2. századi római grammatikus mondása: „Pro captu lectoris habent sua fata libelli”

A bükk monográfia szerkesztői: Bartha Dénes, Mátyás Csaba és Csóka György

tó alfejezetre tagozódik. Itt kell megemlíteni, hogy ezek az alfejezetek önálló publikációként értelmezendők, saját szerzőkkel, irodalmi hivatkozással.

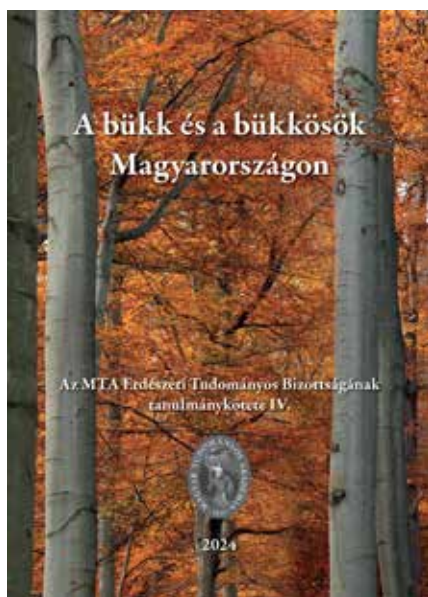
A fejezetek közötti kereszthivatkozások jól érzékeltetik az egymásra épülés igényét és annak tényleges megvalósulását. A mondanivalót táblázatok, színes ábrák és egy sor, a tartalmat kiválóan alátámasztó fotó teszi teljessé, élvezetessé. Ezek jó része a gyakorlatban tevékenykedő kollégáinktól származik, köztük vannak olyanok, amelyek nemcsak különlegesen érdekesek, hanem kifejezetten művésziek is.

Tetszetős, az egyes fejezetek közötti bolyongásra csábít a gazdag képi információval alátámasztott, szépen szerkesztett mondanivaló. A múlt ismeretének elemzésével, a jelen korban elérhető legújabb, megbízható eredmények ismeretében kapunk új, kritikai információkat a monográfiából. Az összes olyan forrás, amely a mai korban rendelkezésre áll, mint országos statisztikák, állapotfelmérések, laboratóriumi elemzések, tartamkísérleti eredmények, vagy erdőrezervátum-kutatással és természetességi állapot vizsgálatokkal kapcsolatban keletkeztek az elmúlt évtizedekben, bemutatásra kerül a kötetben. A szerzők törekedtek a bükkal kapcsolatos minden olyan erdészeti és társtudományi ismeretanyagot hozzáférhetővé tenni, ami a jelen és a jövő erdészeti és természetvédelmi gyakorlatában szerepet kaphat.

Összegezve a könyv mondanivalóját, ki kell jelentenünk, hogy romlani lát-szanak a bükköseink kilátásai. Jóllehet gazdasági, ökológiai, közjóléti és esztétikai szempontból bükköseink értéke kimagasló, a klímaváltozás súlyos árnyékot vet rájuk. Nemcsak a bükk, hanem a hozzá kötődő fajgazdag és sok esetben egyedi életközösségei is veszélyben vannak, a legvalószínűbb forgatókönyvek által előre jelzett szárazodó feltételek miatt.

A kutatóknak és gyakorlati szakembereknek kötelessége és felelőssége, hogy az eddigi ismereteket és gyakorlatot folyamatosan felülvizsgálva, legjobb tudásával segítse e kiemelkedően értékes, ikonikus fafajunkat ebben a helyzetben. Tegyük meg tehát, amit a legújabb ismeretek alapján a legjobbnak tartunk, hozzunk előrelátó, felelős döntéseket, segítsük bükköseinket egy olyan ellenséges világban, amelyet mi magunk idéztünk elő!

Segíteni kell az alkalmazkodóképesebb utódállományok kialakulását, hi-

A kötet a következő internetes elérhetőségeken bármelyikéről letölthető:

- <https://www.uni-sopron.hu/mta-etb>,
- <http://nti.emk.uni-sopron.hu/kiadvanyok>,
- http://publicatio.uni-sopron.hu/3318/1/Bartha-Csoka-Matyas-Bukk_es_bukkosok_Mo_2024-full.pdf

szen a természetes újulat kimagasló genetikai változatossága adhat csak esélyt a bükkösök következő generációinak. Emellett támogatni kell a klímateráns elegyfajok jelenlétét, megmaradását is az újulatban. Ha ezt a természetes folyamatot türelemmel, időben elnyújtva, több évtárra alapozottan segítjük kialakulni, tovább növelhetjük a genetikai és faji változatosságot, végső soron az ökoszisztéma alkalmazkodóképességét. Az újulatfoltokat kiegészíthetjük szárazságtűrőbb és ezért a jövő klimatikus feltételeihez már előalkalmazkodott bükk populációk szaporítóanyagával. Nem az őshonos bükk lecserélése, hanem a bükkös újulatfoltok mozaik-szerű kiegészítése a leginkább korszerű megoldás.

Táji léptékben a következő lépés a különböző erdőművelési eljárások, felújítási módok, vágáskorok kombinálása és ezek mozaikjával létrehozott összetettebb erdőkép, amely növeli az erdő-

tárolja le, hanem a mezo- és mikroklima is kialakíthat olyan termőhelyi kombinációkat, amely segíthet a nyári aszályos időszakok átvészelésében. Az északi kitétséigű hűvös völgyek, a szivárgó víz előfordulása, a faj számára kedvező, jó vízgazdálkodású, mély termőrétegű talajok jelenléte tágtíja a rendelkezésre álló termőhelyek skáláját. Ha ez párosul az eddigieknél részletesebb, ökológiai és genetikai szempontból megalapozottabb, előre látó döntésekkel, akkor biztosak lehetünk abban, hogy a jövőben sem kell majd lemondanunk a bükkösök nyújtotta ökoszisztéma-szolgáltatásokról és a bükkösökben tett kirándulások élményéről.

Az igényes megjelenésű, ragyogóan illusztrált könyv mérete 19,5×27 cm, azaz a szokványos B5-ös méretnél jelentősen nagyobb. Ez azért is örömteli tény, mert a kifejezetten gazdag illusztrációs anyag (fényképek, térképek, ábrák) így nagyobb méretben, sokkal jobb minőségben élvezhető. A tördelést Sándor Anna, az Inform Kiadó és Nyomda Kft. munkatársa végezte. A nyomdai kivitelezés ugyanitt történt. Köszönet és elismerés az igényes munkáért!

A monográfia a „TKP2021-NKTA-43 azonosítószámú ErdőLab” projekt keretében az Innovációs és Technológiai Minisztérium (jogutód: Kulturális és Innovációs Minisztérium) Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NKTA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

Borovics Attila, SoE ERTI

BEISMERŐ VALLOMÁS

Egy nagyobb volumenű munka során minden igekezet ellenére is követünk el hibákat. Sajnos ez a bükk monográfia esetében is bekövetkezett. A 6.5 fejezet szerzőinek felsorolásából kimaradt három közreműködő szakember: *Ferenczi Tamás*, *Gyergyák Lajos* és *Vaski László*. A lektorok között pedig nem került felsorolásra *Korda Márton* és *Tóth Gábor* neve. Mint elkövető, töredelmes vallomást teszek, és a talán megbocsátható, de aligha jóvátehető hibáért elnézésüket kérem.

Csoka György